

MANDERÅDET

Udvalg om Samtykkeloven

Til Justitsministeren og Folketingets Retsudvalg

Vi har med interesse studeret forløbet af det samråd i Retsudvalget d. 2. november, hvor Mette Thiesen (DF) stillede spørgsmål til justitsministeren om samtykkeloven.

Det fremgik, at justitsministeren ikke ser nogen grund til at ændre samtykkeloven, sådan som Mette Thiesen ønsker. Begge parter var dog enige om, at det ville være nyttigt at afholde en høring om emnet, og det er glædeligt, for det giver håb om en afklaring af, hvor problemerne ligger.

Eva Smith, der er professor emeritus og tidligere juraprofessor i procesret ved Københavns Universitet, siger: ["Præcis som ved den gamle lovgivning er udfordringen, at det er forklaring mod forklaring. Hvor det tidligere handlede om, hvorvidt der var involveret tvang eller ej, er det nu blot blevet samtykkespørgsmålet, der fylder"](#). Det, der skal bevises i sager uden brug af tvang, er hvad der er blevet udtrykt i ord eller kropssprog. Det vil altså meget ofte blive "Ord mod ord", og det retten skal, er at vurdere om den ene parts udsagn er mere troværdige end den anden parts udsagn. Det er ikke usædvanligt, at en straffesag mangler fysiske eller tekniske beviser og alene afgøres ud fra vidneforklaringer, og her er det op til dommerne og lægdommerne at vurdere, hvem der er mest troværdig. Så er spørgsmålet, om der vil være en slagside til fordel for at tro på kvinden eller at tro på manden. Her siger Eva Smith: "Jeg får nogle mails fra domsmænd, der er bekymrede over udviklingen. At der ikke tages hensyn nok til mændenes forklaringer."

Har hun ret? Er der en slagside til ugunst for hankønnet?

Flere udtrykker, at de aner en sådan slagside. Det siger Allan Nejbjerg, som er medlem af Advokatrådet og af rådets strafferetsudvalg. Han var forsvarer for en 16-årig dreng, der blev dømt for voldtægt mod en 17-årig pige. De unge havde kysset til en fest, hvorefter hun hev ham ud på et toilet, hvilket der var vidner på. Hvad der foregik derefter, ved kun de to unge. Dagen efter blev han anmeldt for voldtægt. I retten sagde pigen, at hun ikke havde givet samtykke, og den unge mand, som havde et pletfrit ry og var vellidt i sit lokalsamfund, fik en dom på et år og tre måneder. Dommens udfald afhang alene af parternes troværdighed i vidneforklaringen, som endte med at blive påstand mod påstand. Der var ikke andre beviser.

Den sag handlede alene om parternes troværdighed og evne til at forklare sig i retten. Hvis to forklaringer anses for at være lige troværdige i en sag, hvor der ikke er andre beviser, så vil en lignende sag normalt blive afvist på grund af uskyldsformodningen. Men Allan Nejbjerg mener, at med den nye samtykkebestemmelse er der risiko for, at domstolene hælder til fordel for ofret. Han siger: ["Jeg ser flere gråzonesager, og jeg har en bange anelse om, at vi får flere ukorrekte resultater, fordi jeg opfatter, at retterne har ændret holdning og som udgangspunkt lægger vægt på ofrets forklaring. Der skal ikke ret meget til, så bliver man dømt."](#)

En anden sag, der minder om den med den 16-årige dreng, omtales i Marianne Stidsens bog

”Med lov skal land nedbrydes”. Her indgår bl.a. et kapitel om Ismails historie. Han danser tæt med en kvinde på et diskotek, og de går sammen ned ad trappen til toiletterne, hvor hun først selv skal på toilettet, men så kommer ud, og de går sammen ind på et toilet, hvor de er i ti minutter, og har sex. Der findes en optagelse fra et videokamera, der viser, at kvinden gik glad og kyssende ved siden af Ismail, endda hånd i hånd, ned ad trappen, og lige før de gik ind på toilettet, var der kærtegn og kærlige berøringer. Der var mange personer uden for toilettet, men ingen af dem hørte protestlyde fra kvinden derinde. Kvinden og Ismail er enige om, at på et tidspunkt sagde hun til ham: ”Du må ikke komme oppe i mig”, hvorefter han straks trak sig ud. I sin afsluttende procedure fastholder anklageren, at det kun er dét, der er sket inde på toilettet, der må tages med i betragtning, ikke det, der sker tidsmæssigt indtil 1 minut før, de går derind. Og det fremstilles sådan, at under de ti minutter på toilettet protesterede hun. Retten vælger at tro på kvinden, ikke på Ismail. Retten giver anklageren ret i, at Ismail ikke kunne tillade sig at tolke kvindens kropssprog sådan, at hun var villig til sex. Han bliver idømt 2 års fængsel plus en stor erstatning til kvinden.

Fælles for denne sag og den foregående er, at det kan bevidnes, at kvinden var villig og interesseret frem til det tidspunkt, da parret går ind på toilettet. Men efter den nye lov er det afgørende, om der er samtykke præcis når samlejet sker. Hvis de to parter er uenige om dét, kan vi ikke vide, hvem der taler sandt. Det foregår i sagens natur i et lukket rum uden vidner. Der er ingen anden mulighed end at vurdere, om kvinden taler sandt, eller om manden gør. Loven er altså konstrueret sådan, at det nødvendigvis i mange tilfælde bliver til påstand-mod-påstand. Ideen i loven er, at det, der er gået forud for selve samlejet, ikke er afgørende. Det skal afgøres om der var samtykke i de minutter, hvor parret var på toilettet.

Kan man på nogen måde afgøre, om den ene part lyver? Kan dygtige psykologer aflæse en eventuel løgn? [Det viser sig, at det kan man ikke.](#) Der kendes adskillige eksempler fra udlandet, hvor en kvinde har afgivet en sammenhængende og detaljeret forklaring, som virker meget troværdig, understøttet af den følelsesmæssige bevægelse, hun gennemlever mens hun fortæller. Og så viser det sig, på baggrund af anden evidens, at hele historien fra ende til anden er opdigtet. Kvinder har i gennemsnit, i forhold til mænd, lidt større sproglige evner, og især er de ofte dygtigere end mænd til at fortælle sammenhængende historier. Konklusionen er, at selv den mest overbevisende sproglige fremstilling fra en af parterne IKKE kan fungere som bevis.

Det går igen i mange af de sager, som behandles i Marianne Stidsens bog, at det, der er afgørende for dommeren, er, at kvinden leverer en ”sammenhængende, detaljeret og troværdig forklaring.” Samme ordlyd forekommer igen og igen i domsbogen. Også i [Rigsadvokatens gennemgang af 17 voldtægtssager](#) læser vi i en af sagerne, at ” I dommen AM2022.01.18Ø var den 16-årige tiltalte i byretten dømt for voldtægt ved samleje . . . med en person under 15 år, der ikke samtykkede heri. Landsretten fandt, ligesom byretten, at forurettede havde afgivet en detaljeret og troværdig forklaring om, at samlejet ikke var frivilligt, som på flere punkter . . . støttedes af forklaringer fra hendes mor og veninde.” Men landsretten fandt, at også drengen havde leveret ”en detaljeret og troværdig forklaring”, og på den baggrund blev han så i anden omgang frikendt. Vi ser altså her, at drengen idømmes fængsel ved byretten fordi retten finder pigens beretning mere troværdig end drengens. Som Allan Nejbjerg siger: ”Der skal ikke ret meget til, så bliver man dømt.” At drengen så senere frikendes, er kun et lille plaster på såret. Hans tilværelse er allerede ødelagt af fængslingen.

I sin bog behandler Marianne Stidsen ti sager, hvor den mandlige part dømmes for voldtægt ved byretten, og i de fleste tilfælde, men ikke alle, får stadfæstet dommen ved landsretten. Sådanne sager forelægges i bogen, er det indlysende, at manden er uretfærdigt dømt. Der er IKKE nogen beviser for hans forbrydelse. I adskillige af sagerne er det afgørende argument, at kvinden leverer en ”sammenhængende, detaljeret og troværdig forklaring.” At bruge dette som argument for, hvem der taler sandt, betyder, at dommen afgøres på et ekstremt usikkert grundlag, og at der vil være en slagside til fordel for kvinden.

I nogle af de sager, der behandles i bogen, er der andre oplysninger, som tyder på, at kvinden ikke kan regnes for troværdig. Det kan være en psykisk ustabil stofmisbruger, eller der kan foreligge oplysninger om, at kvinden har løjet i andre sager. Det burde spille en rolle i en sag, hvor det afgørende er, hvilken part der er mest troværdig. Men det ligger i samtykkeloven, at hvad der er sket uden for det tidspunkt, hvor sex fandt sted, ikke skal have lov at spille nogen væsentlig rolle.

Juraprofessor Trine Baumbach har spillet en afgørende rolle for at den nye lov blev baseret på samtykke og ikke på frivillighed. [Hun har udtalt om den nye lov:](#) ”I dag er det ligegyldigt, hvad der gik forud for samlejet. Det afgørende er, om hun samtykkede i samlejeøjeblikket. Hvis man tidligere på aftenen har danset, flirtet, kysset og lagt op til noget fra begge parter side, så er det ikke i sig selv et samtykke til samleje”.

Det afgørende er altså, om der var samtykke på tidspunktet for sex. Og det kan i sagens natur sjældent bevises, da parret som regel er alene, når de har sex. Der er ingen vidner. Derimod vil der ofte være vidner i den tid, der leder frem til episoden, f.eks. når vi ved, at kvinden var aktiv for at få manden med ind på toilettet. Disse forhold kan blive vigtige, hvis man ændrer loven, sådan at den i stedet for at basere sig på samtykke, baserer sig på frivillighed. Med en frivillighedslov vil vidneudsagn blive vigtige, og det kan føre til mere sikre afgørelser. Samtykkeloven, derimod, er i hele sit væsen baseret på en vurdering af, hvad der foregik, da parret var alene. Det er altså indbygget i loven, at det meget ofte vil blive påstand-mod-påstand, og at dommene altså meget ofte vil være meget usikre.

Hele tankegangen bag samtykkeloven er, at man fra anklagemyndighedens/statens side mener, at bevisbyrden var for svær at løfte tidligere i ord-mod-ord-sager. Det er det, det hele handler om. Ideen er netop at gøre op med, at enhver rimelig tvivl skal komme den tiltalte til gode. I antologien 'Voldtægtssagen - retssystemets akilleshæl', skriver vicestatsadvokat Gyrithe Ulrich i kapitel 18: ”I de mest vanskelige voldtægtssager, hvor der ikke er objektive, verificerbare, beviser i form af mærker eller slag eller fastholdelse, videooptagelser, SMS eller udsagn fra udenforstående vidner, er den forurettedes forklaring det hele afgørende bevis. Vurderingen af troværdigheden af henholdsvis den forurettedes og den tiltaltes forklaringer bliver afgørende.” (s. 431.32).

På denne baggrund vil man fravige hensynet til retssikkerheden, altså fravige det ellers grundfæstede princip om, at hvis der ikke er andet end parternes forskellige påstande og forklaringer at gå ud fra, må der altid ske frifindelse.

Dette går direkte imod hvad justitsministeren sagde på samrådet d. 2. november. Her sagde han, at det fortsat er ”utvivlsomt, at man er uskyldig til det modsatte er bevist. Enhver rimelig tvivl

skal komme den tiltalte til gode.” Det samme er udtrykt i [den faglige redegørelse, som Rigsadvokaten offentliggjorde i marts 2023](#). Her gennemgås 17 voldtægtssager fra årene 2021-2023, hvoraf 13 førte til dom og 4 til frifindelse. Rapporten konkluderer: ”Derudover viser gennemgangen af retspraksis, at der i sager vedrørende den samtykkebaserede voldtægtsbestemmelse stilles samme høje beviskrav som i andre straffesager. Hvis tiltaltes og offerets forklaringer vurderes at være lige troværdige og i fraværet af vægtige støttebeviser, skal der ske frifindelse, jf. herved AM2022.01.18Ø og AM2022.12.21Ø.”

Rigsadvokatens konklusion er dog ikke sand. Der er mange sager, hvor den anklagede er dømt på et grundlag, der bestemt ikke svarer til ordlyden ”høje beviskrav”. Rapporten omtaler jo også et eksempel, hvor en 16-årig dreng dømmes ved byretten, men hvor yderligere evidens ved landsretten indikerer, at han var uskyldig. At det kan ske, vidner ikke om ”høje beviskrav”. I samtlige de ti sager, som omtales udførligt i Marianne Stidsens bog, er manden ifølge hendes fremstilling uskyldigt dømt. Hun taler igen og igen om ”justitsmord”, og den opfattelse tilslutter vi os i Manderådet. Når ministeren siger: ”Enhver rimelig tvivl skal komme den tiltalte til gode”, så er det en smuk forestilling, som desværre ikke stemmer med hvad der foregår i retssalene i praksis. Loven fungerer ikke, og så længe den er baseret på samtykke afgivet i situationer, hvor parterne er alene sammen, kan den aldrig komme til at fungere tilfredsstillende.

Et andet forhold er, om man er for tilbageholdende med at stille kritiske spørgsmål til kvindens beretning. Det forlyder, at omkring 2/3 af alle voldtægter aldrig bliver anmeldt, og man ønsker derfor politisk, at flere kvinder skal anmelde. For ikke at skræmme dem fra at anmelde, er politiet uddannet til at modtage anmeldelser meget positivt. De udtrykker ikke umiddelbart skepsis over for kvindens forklaring, og [hun afhøres under beroligende forhold i attraktivt indrettede lokaler med blomsterbuketter](#). Chefkonsulent og psykolog Tine Søberg fra Politiet spørger, om politiet kan undgå skeptiske spørgsmål og gennemføre en objektiv efterforskning på samme tid.

Det spørgsmål er specielt kommet i fokus, efter at Fyns Politi har fået kritik for ikke at stille nok kritiske spørgsmål til kvinden i en voldtægtssag. En 28-årig mand fra Svendborg sad varetægtsfængslet i otte måneder. Derefter blev han frifundet, blandt andet fordi kvinden sagde, at hun ikke havde følt sig voldtaget, og dommerne pegede også på, at politiet i deres afhøring havde undladt at stille kritiske spørgsmål.

Dilemmaet mellem en imødekommende afhøring og politiets pligt til at belyse en sag fra alle sider nævnes også i bogen ”Voldtægtssagen – retssystemets akilleshæl” fra 2021. Det er en antologi om systemets besvær med at håndtere voldtægtssager. Tine Søberg har været medredaktør på bogen. Hun siger, at afhøringen er en vanskelig disciplin, fordi den ofte kan være det stærkeste bevismateriale i en sag. »Når det er påstand mod påstand, og man ikke har mange andre informationer, bliver det altafgørende, at man får en detaljeret afhøring. «

”En detaljeret afhøring” bør også indebære, at man lytter opmærksomt til mandens forklaring. Og her kniber det ofte. Ovenfor citerede vi Eva Smith: for at sige ”Jeg får nogle mails fra domsmænd, der er bekymrede over udviklingen. At der ikke tages hensyn nok til mændenes

forklaringer.”

I sin bog omtaler Marianne Stidsen, hvordan retten i flere tilfælde ignorerer mandens forklaring. S. 211 skriver hun: ”Udsagnet fremgår dog ikke af domsbogen, da domsbogen kun indeholder det, man lægger til grund for dommen, og altså ikke det, der faktisk bliver sagt – hvilket i det hele taget er vigtigt at huske, når man læser og forholder sig til disse samtykkedomme efterlods.” Og s. 284 står der, at alt, hvad der er fremlagt i en sag, som kunne pege i retning af drengens/mandens uskyld, i mange tilfælde slet ikke er nævnt i domsbogen.

Det giver et problem, når man vurderer sagernes forløb på baggrund af domsbøgerne, sådan som Rigsadvokaten har gjort i sin rapport. Det ligger i sagens natur, at det, der står i domsbøgerne om forhandlingerne under retssagen, stemmer overens med hvilken dom, der så fældes. Hvis det ikke stemmer overens, så vil dommen jo være forkert, og man skriver næppe noget i domsbogen som fortæller, at dommen er forkert. Problemet er, hvad der IKKE kommer med i domsbøgerne. Store dele af vidneforklaringer etc. er udeladt af disse domsbøger. Hvis man skal lave en uvildig gennemgang af sagernes forløb, skal man studere de ofte flere hundrede sider sagsakter i deres helhed.

Ved gennemlæsning af teksten i Rigsarkivets rapport kan man konstatere i adskillige af sagerne, at kvindens version af det skete lægges frem, men mandens version fremgår slet ikke. Derfor kan man IKKE ud fra den tekst vurdere, om de afsagte domme er retfærdige, og om loven fungerer efter hensigten. Der kan godt være sager imellem, hvor det ud fra domsbogen ser ud til, at dommen var retfærdig, men hvor manden i virkeligheden var uskyldig. Erfaringerne sår en skepsis over for, om der måske er en slagside til ugunst for manden.

Et ofte debatteret spørgsmål er, hvor stor en del af alle anmeldelser, der er falske. [Diverse undersøgelser fra Danmark og udlandet giver meget divergerende tal](#). Der findes skøn helt nede omkring 2 %, og helt oppe omkring 80 %.

Det spiller også en rolle, at hvis en kvinde tydeligvis indgiver en falsk anmeldelse, så er man tilbageholdende med at anklage hende for det. Når man politisk ønsker, at flere voldtægter anmeldes, så er det et dårligt signal at sende til kvinderne, at hvis deres anmeldelser viser sig at være falske, så kan de blive sigtet og dømt for det. Så i det ”paradigmeskifte”, retssystemet har undergået i de seneste år, indgår også, at man, stort set, har besluttet ikke at retsforfølge piger og kvinder for falsk anmeldelse. Det betyder også, at det er ”gratis” for en kvinde, der måske er blevet sur på en mand og vil hævne sig, at anklage ham for voldtægt.

Den grundigste undersøgelse af falske anmeldelser i Danmark er fra 2018, og den kan læses i en [rapport fra 2018, ”Voldtægt der anmeldes”](#), udgivet af Det kriminalpræventive Råd.

Her læser vi, at i årene 2000-2002 var det 5 % af de indgivne anmeldelser, hvor kvinden blev sigtet for falsk anmeldelse. Dertil kommer de sager, hvor kvinden ikke blev sigtet, f.eks. på grund af ung alder, og dermed kommer tallet op på 7 %. Dertil kommer yderligere et antal anmeldelser, som er tvivlsomme, men som godt kan tænkes at være falske. Det er bl.a. sager, hvor politiet noterer, at de har mistanke om, at anmeldelsen er falsk; men på grund af manglende bevis for dette rejser de ikke nogen sigtelse. Yderligere er der sager, hvor politiet blot har anført nogle bemærkninger om, at de har mistanke om, at kvinden lyver. Endelig er der nogle sager, hvor der er anmeldt en voldtægt, og hvor en gerningsmand er sigtet, men hvor sigtelsen opgives, fordi det alligevel er højst tvivlsomt, om den pågældende havde begået voldtægt. [Hvis alle disse yderligere sager inkluderes, når man op på at det handler om 15 % af sagerne.](#)

I virkeligheden kan det ikke lade sig gøre at vurdere, hvor stor en del af alle anmeldelser, der er falske, især ikke efter den nye samtykkelov. Det ligger i sagens natur, at hvis det er ord-mod-ord, så kan man ikke vide, om kvinden lyver, eller om manden lyver, og så kan man ikke vide sikkert, om anmeldelsen er falsk. I de ti sager, der omtales udførligt i Marianne Stidsens bog, kan man argumentere for, at i alle ti sager var anmeldelsen falsk. Konklusionen er, at i en ret stor del af tilfældene kan anmeldelsen muligvis være falsk.

Et nærliggende spørgsmål er: Hvorfor skulle kvinden dog indgive en falsk anmeldelse? Man kan forstå, at manden under retssagen lyver for at klare frisag; men hvorfor skulle kvinden dog lyve? Ud fra den tankegang er det nærliggende at tro på kvinden, og mistro manden. Men det vil være forkert.

Et gennemgående træk i falske anmeldelser er, at kvinden fortryder, at hun havde sex med manden. Hun har måske kig på en anden mand, som hun gerne vil have som kæreste, og hvis han hører, at hun har haft frivillig sex med andre, vil han næppe være kæreste med hende. Det er også et gennemgående mønster, at kvinden bliver jaloux over, at manden har fået en ny kæreste. Stidsens bog indeholder f.eks. ”Jans historie”, hvor Jan og ex-konen har en harmonisk skilsmisse, og deles fint om børnene. Men da Jan får en ny kæreste, bryder helvede løs, og konen anklager ham for at have voldtaget hende gennem alle de ti år, hvor de har været gift, ved at bedøve hende med medicin før hvert samleje. Han bliver dømt. Selv hvis man har dyrket sex i ægteskabets trygge rammer, kan man altså risikere at komme i fængsel i flere år ved en efterfølgende anklage.

Der findes i øvrigt også [mere omfattende forskning om, hvad der får nogle kvinder til at lyve om voldtægt.](#)

Da retssager efter samtykkeloven drejer sig om parternes troværdighed, bør retten interessere sig for, om kvinden kunne have usaglige motiver til at lyve om voldtægt. Det sker dog ikke. Det eneste, der må vurderes, er, hvad der blev ytret med ord eller kropssprog i de minutter, den seksuelle akt varer. Det er en grundlæggende skavank ved loven.

Under samrådet gav justitsministeren udtryk for, at en af begrundelserne for samtykkeloven var ønsket om at få en kulturændring. De unge skal forstå, hvad samtykke er, og lære at man ikke har sex, hvis ikke der foreligger samtykke. Man har allerede draget konsekvensen af denne tankegang, ved at Københavns Kommune og Københavns Politi har udgivet

[informationsmateriale](#) til unge mennesker om, hvordan begrebet ”samtykke” skal forstås.

Vi tvivler dog på, om den informationskampagne vil have nogen virkning. Måske ville man nå længere, hvis man lavede en information målrettet mod unge mænd med temaet: "Hvordan kan jeg vide, om hun er interesseret?" Og måske samtidig en informationskampagne målrettet mod unge kvinder med temaet: "Hvordan undgår jeg at sende tvetydige signaler?" Problemets kerne er måske, at signaler om interesse for sex ofte er tvetydige; hvis en ung mand først reagerer, når kvinden udsender helt utvetydige signaler, vil det ofte medføre, at ingen af parterne nogensinde får sex. Vi tillader os at tro, at det ikke kun er manden, der taber på den konto. Det gør den unge kvinde også.

Vi tvivler især på, om den "kulturændring" som Folketinget med loven eksplicit ønsker at skabe i samfundet, kan ske ved at smide en lang række unge mænd i fængsel, fordi de ikke forstår, hvad et samtykke er, og ikke kan aflæse de unge kvinder – med det håb at så lærer alle andre unge mænd nok af det, sådan på anden hånd. Hvordan skulle Per blive bedre til at læse Lises signaler ved at Otto smides i fængsel for ikke at have læst Josefines signaler?

Vi mener således, at samtykkeloven passer dårligt ind i den sfære, hvor sex mellem unge mennesker faktisk foregår. Og især mener vi, at hvis unge mennesker på et diskotek helt frivilligt går sammen ind på et toilet, så kan det ikke fungere, hvis manden hvert tredje minut skal afbryde seancen og spørge: ”Vil du stadigvæk godt have sex?”. Det er jo det, man forlanger, hvis ti minutter på et toilet, hvor ingen kan bevise, hvad der sker, er nok til bagefter at sende manden flere år i fængsel. Det må være sådan, at hvis en kvinde gennem længere tid tydeligt har appelleret til mandens seksuelle interesse i hende, så må hun også have ansvar for meget tydeligt at lade ham forstå, at hun ikke vil noget seksuelt alligevel, i stedet for passivt at lade det hele fortsætte og så anklage ham for voldtægt bagefter. Også dette aspekt håndteres mere hensigtsmæssigt med en lov baseret på frivillighed frem for en lov baseret på aktivt samtykke hele vejen. Vi tillader os også at tro, at samtykkeloven giver et betydeligt antal unge kvinder et forkvaklet billede af, hvad menneskelig drift og seksualitet vil sige, herunder kvindens egen.

Der er således talrige problemer ved samtykkeloven. Den fører til, at man ødelægger tilværelsen for et betydeligt antal uskyldige unge mænd. Mange af problemerne kan i nogen grad løses, hvis man ændrer loven og i stedet baserer den på frivillighed. Det er nok ikke uden grund, at samtlige ti medlemmer af Straffelovrådet anbefalede en lov baseret på frivillighed, indtil Trine Baumbach med sin temmelig aktivistiske tilgang, kom ind i rådet og fik ændret den politiske proces.

9. november, 2023

Manderådet

Istedgade 79, 1. th
1650 København V
info@manderaadet.dk